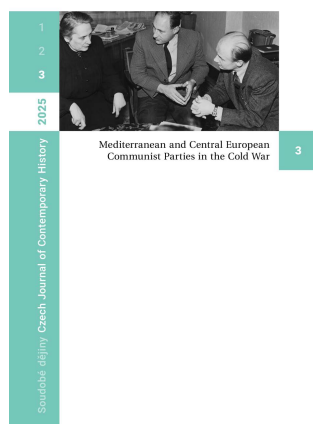

Citation style

Krátká, Lenka: Rezension über: Marcela Linková / Naďa Straková (eds.), *Bytová revolta. Jak ženy dělaly dissent*, Praha: Academia, 2017, in: *Soudobé dějiny*, 2020, 3/4, S. 728-731, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/2cc9a3dd251246278e8909b89751311b>

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Recenze

Ženský pohled za oponu disentu

Lenka Krátká

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., Praha

LINKOVÁ, Marcela – STRAKOVÁ, Naďa (ed.): *Bytová revolta: Jak ženy dělaly disent.* Předmluva Petr Blažek. Praha, Academia – Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. 2017, 413 stran, ISBN 978-50-200-2794-8 a 978-80-7330-302-0.

Editorky publikace *Bytová revolta* prostřednictvím rozhovorů s jednadvaceti „ženami Charty“ nabízejí pohled za již v mnoha ohledech známý obraz Charty 77 (byť syntetická práce o její historii stále chybí) jako občanské iniciativy kritizující nedodržování základních lidských práv a svobod v předlistopadovém Československu. Iniciativy, která je tímto vymezením (i reálnou činností) nevyhnutelně spjata s takzvanými velkými dějinami a často pojmána jako doména převážně mužů, už jen kvůli přežívajícímu schematickému vzorci, kdy je sféra veřejná vnímána právě jako ta „mužská“, v protikladu k soukromé sféře žen. Kolekce příběhů žen, jejichž život stejně jako život jejich rodin byl s Chartou 77 spjat, však tuto jednoduchou dichotomii vyvrací. Mimo jiné proto, že v disidentských bytech docházelo „k propojování osobního a soukromého s veřejným a politickým“, ¹ které ženám umožňovalo

1 LINKOVÁ, Marcela: *Disidentská herstory: Ženy a jejich činnost v prostředí Charty 77*, s. 373–389, zde s. 381.

v rámci jejich domova a domácnosti aktivně se zapojit do veřejného dění, politických aktivit, protirežimní činnosti. Což evokuje i titul knihy – *Bytová revolta*. Toto prolínání se objevuje napříč všemi rozhovory; zároveň jednotlivé příběhy, společně se závěrečnou interpretací, ženy nejen „vracejí“ do historie Charty 77 a disentu v Československu, ale také narušují zjednodušený pohled na jejich postavení jako „těch druhých“, ukazují jejich nenahraditelný význam pro chod celého „společenství“.

Tím, že je publikace primárně vystavěna na rozhovorech, na osobních svědectvích, sdílených zkušenostech, je zdůrazněna jedinečnost osudu každé z žen. Ve svém celku pak rozhovory ukazují mnohovrstevnatost zapojení žen do činnosti Charty, jejich emocí, pocitů a postojů spojených s participací na opozičních aktivitách (prolínají se zde obavy s hrdostí, každodenní starosti s odpovědností za budoucnost dětí a podobně). Využití rozhovorů má však ještě jednu nezanedbatelnou výhodu, a to je přístupnost textu širšímu čtenářskému publiku – kniha přináší skutečné příběhy, nejedná se jen o prostý výčet faktů (jako tomu bývá v učebnicích) či interpretaci historických skutečností (jak ji známe z odborných textů). Osobně si takovou knihu dovedu představit jako doplňkový text ve školní výuce (a vlastně bych si moc přála, aby takové uplatnění našla), a to i kvůli její komplexnosti, která není jen výsledkem prezentace dvou desítek editovaných rozhovorů. Otevírá ji text ustavujícího „Prohlášení Charty 77“, na něž navazuje předmluva historika Petra Blažka s výstižným názvem „Svědectví neokázalé emancipace“, a v závěru ji doplňuje slovník pojmů, kalendárium, seznam literatury k tématu a jmenný rejstřík. Rozhovory jsou opatřeny vysvětlivkami, což naznačuje, že také autorky-editorčky předjímalý širší využití publikace. Každý rozhovor je uveden charakteristickým mottem a stručným biogramem zpovídaných žen, jež sdílely svůj životní příběh. Najdeme mezi nimi mimo jiné Evu Kantůrkovou, Edu Kriseovou, Martu Kubišovou, Danu Němcovou nebo Annu Šabatovou (aby zaznělo alespoň několik jmen z těch nejznámějších). Vyprávění doplňují fotografie ze soukromých alb jednotlivých žen, publikace je navíc velmi dobře a nápaditě graficky zpracovaná, v daném ohledu skutečně reprezentativní.

Vzhledem k tomu, že podstata knihy spočívá ve zprostředkování rozhovorů, osobních svědectví žen Charty 77, považuji za velký nedostatek, že není opatřena alespoň stručným nástinem metody realizace rozhovorů. Nelze proto například zjistit, zda některé z oslovených žen rozhovor odmítly, jak setkání probíhala, jaká metoda dotazování byla použita, jak byly konstruovány otázky, zda se jednalo o rozsáhlejší vyprávění, z nichž byla pro publikaci vybrána jen část týkající se opozičních aktivit, jestli a případně nakolik samotné narátorky vstupovaly

do procesu editace rozhovorů a podobně. Reflexe procesu získávání rozhovorů a jejich zpracování by podle mého přidala další zajímavou perspektivu k hlavnímu tématu knihy a cenný materiál lépe ukotvila, zejména s ohledem na možné další využívání knihy jako zdroje poznání.

Z jednotlivých vyprávění je zřejmé, že se dotazování soustředilo především na zkušenosti žen z doby působení v rámci Charty, na reflexi jak samotných opozičních aktivit, tak jejich důsledků pro ženy, potažmo jejich rodiny, zejména represí ze strany vládnoucího režimu. Vždy dvě nebo tři závěrečné otázky se pak týkají vývoje po roce 1989, přičemž značná část žen se vyjadřuje spíše k prvním letům, možná první dekádě po takzvané sametové revoluci. Není zřejmé (i kvůli chybějící metodologii), zda v rámci rozhovorů potenciál pro reflexi celého porevolučního období z pohledu těchto zajímavých žen nebyl v rozhovorech vůbec využit, nebo zda byla jejich vyjádření pro knihu pouze krácena s ohledem na rozsah publikace.

Ke komplexnosti pojednání o aktivitách žen v Chartě 77, potažmo v disentu, pak zásadním způsobem přispívá závěrečná interpretační studie Marcely Linkové, která vyprávění zasazuje do historického kontextu bádání o rovnosti žen a mužů v šedesátých až osmdesátých letech, soustředí se na téma bytů jako místa výkonu politické moci (viz výše tematizovaný vztah soukromé a veřejné sféry, jak ji ve svých domácnostech ženy zažívaly), ale třeba i na vnímání politiky jako mužské záležitosti, které přetrvává (a prohlubuje se) v období po roce 1989. Ve svém celku je kniha důležitým příspěvkem nejen k hlubšímu poznání historie Charty 77, ale také k tématu postavení žen ve společnosti, především v době takzvané normalizace.

Abstract

In the reviewer's opinion, the editors of the publication titled Revolution begins at home: The women of the Czech dissent (Prague: Academia and Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2017) offer, through interviews with twenty-one women of the Charter 77, an unconventional look behind the well-known image of the dissident initiative which was, through the substance of what it was doing, i.e. struggle for the observance of human and civil rights in Communist Czechoslovakia in the 1970s and 1980s, linked to what is known as Big History, and therefore perceived as a domain of men by most people. The collection of stories of female dissidents disproves the simple dichotomy of the public "male" and "female" spheres, as homes of dissidents were places where personal and private matters merged with the public and political ones, and shows the irreplaceable role of these women in the operation of the "world of dissent". The final interpretation study makes a substantial contribution to the comprehensive nature of this treatise on activities of women within the Charter 77 initiative and on the Czechoslovak dissent in general. The reviewer examines the interviews in greater detail; in her opinion, the absence of any methodological guidance that would indicate how the interviews were conducted and edited is a serious shortcoming of the publication.

Keywords / Klíčová slova:

Czechoslovakia; women; Charter 77; dissent; female dissidents; Czechoslovak normalization; oral history

Československo; ženy; Charta 77; disent; disidentky; československá normalizace; orální historie